

Le Corbusier

Gottgeisl Dóra

Szociológia III. évfolyam

Az I. Világháború utáni építészetről és főleg Le Corbusier munkásságáról próbáltam átfogó képet rajzolni a teljesség igénye nélkül. Először néhány mondatban a háború utáni új irányzatról írtam, majd Le Corbusier általam kiválasztott néhány munkájáról próbáltam részletesebb képet nyújtani.

Az I. Világháború után az építészetben új stílus jelent meg, mely merész, vállalkozó kedvű emberek nevéhez fűződik (Le Corbusier, Mies van der Rohe, Mendelsohn). Új, eddig felfedezetlen terekre merészkedtek. Az így kialakult stílus összhangban volt az építészet új társadalmi, gazdasági és ipari helyzetével. A huszadik század a tömegek és a tudomány százada, ennek megfelelően az új stílus sem volt hajlandó elfogadni a tervezés szeszélyeit, a tömegek igényeinek próbált megfelelni. Síma felületek és plasztikus (a tér három kiterjedését követő) tagozatok nem voltak, ez a részeket ipari előállításra alkalmassá tette.

1920 és 1925 között az új stílus hirtelen megtorpant, helyette az 1919-től, a háború utáni békében való hit elvesztése, az anyagi lehetőségek csökkenése az expresszionizmus felé hajtotta az építészetet. Ez a törekvés Németországban volt a legerőteljesebb (bizonyos politikai okok miatt). Az átmenet azonban 1924-1925-re vesztett korábbi lendületéből, majd 1928-ra teljesen eltűnt. Jellemző volt erre az időszakra a felhőkarcolók iránti érdeklődés, ez mind Le Corbusier-nél, mind Mies van der Rohe-nál jelentkezett. Utóbbi 1919-ben tervezett felhőkarcolójánál korábban nem használt elemeket is felhasznált melyek alkalmazását a jövőbeni racionális fejlődés igazolt(?). Le Corbusier 1922-ben készített városterve hárommillió lakosnak szabályos rács alakú lakótelepeket képzelt el, akik a huszonnégy, kereszt alakú felhőkarcolóból álló városközpontban dolgoznak. A felhőkarcolók iránti érdeklődés az Amerika-büvölet tükröződése volt.

1925-ben kezdett el az új stílus újra az előtérbe kerülni, majd az építészeti munkák terén általánosan elfogadott vezérelvvé lépett elő. Elterjedése Közép-Európában általános volt, Franciaországban azonban csak kevésbé, holott egyik vezető alakja az irányzatnak – Le Corbusier – itt tevékenykedett.

Hitték a klasszikus elvek és arányok megújulásában és túllépésében (például a pillérek lábát és fejét levágták; az ajtót, ablakot keretező szegélyek eltűntek).

A II Világháború után újabb ötéves törés következett a háborús károk felszámolása, a talpra állási kísérletek miatt, de már 1947-től kezdve az új stílus elkezdte látványos térhódítását Európában.

A korábbiakhoz képest több változás is volt, legjelentősebb a munkakörülmények alakulásában jelentkezett. A korábbi személyes megrendelők helyére személytelenek (cégek, bizottságok) léptek. Ennek egy olyan személytelen stílus, mint a racionalizmus vagy a funkcionalizmus jobban megfelelt, mint valamelyik régebbi stílus, mint például a romantikus. Az építkezéseket támogató gazdasági,- városi bizottságok is anonimokká váltak, ezért az egyéni kezdeményezések száma csökkent. Mivel a megrendelő már nem az egyén, hanem a bizottság, így az építészből is „társulás”, „cég” lesz.

A huszadik századi modern új stílust sokan elgépiesedettnek, nehézkesnek, embertelennek tartották, ennek ellenére funkcionális előnyeit nem tagadhatták.

A kritikusok úgy gondolták, ez a stílus gyárak építéséhez megfelel, másnak azonban nem. Ezt az elképzelésüket több épület is alátámasztotta, például a Rotterdam melletti Van Nelle-gyár, ezek alapján nevezték az új irányzatot gyárstílusnak. Elveiben megjelenik a korábbi gyártervek utilitarizmusa, emellett forrásai voltak az óceánjárók és magtárak. Olyan épületek építésére volt alkalmas, melyek funkciója minden ember számára egyértelmű, nyilvánvaló.

Le Corbusier-t (1887-1965) a század egyik legnagyobb építészének, az építészet Picassójának tartották. Összefoglalva elvei között volt a lábakra állítás, a tetőkert, a szabad alaprajz, a homlokzat szabad alakítása, a szalagablak-nyitás a külső terek felé. Nemcsak építészként tevékenykedett, festett, szobrászkodott, folyóiratot szerkesztett (L'Esprit Nouveau – Új Szellem), valamint a nemzetközi építészeti közéletnek is aktív résztvevője. Egy alkalommal a bútortervezéssel is próbálkozott, 1929-ben Charlotte Perriand belsőépítész segítségével az Őszi szalonon teljes enteriőrt mutatott be.

1887-ben Svájcban született, egy többnyire hugenották lakta kisvárosban. A településen működő művészeti iskolában végezte tanulmányait. Kezdetben tervezett (díjat is nyert egy óratokkal), de már ekkor is főleg az építészet felé tekintett. Szülővárosa mellett több helyen is képezte magát, Bécsben, Berlinben, Párizsban, emellett a mediterrán világba is eljutott, ahol a görög építészetet tanulmányozta. Sosem volt teljesen merev funkcionalista, munkáiban mindig megjelent bizonyos fokú szabálytalanság, amitől emberibb lett a munka.

1922 és 1930 között készült munkái többnyire fehérek és kocka alakúak, például a Vaucresson-villa 1922-ből és az Auteuil-villa 1923-ból. Felfedezhető nála a kubizmussal való párhuzam, de soha nem vált teljesen a rabjává.

Alkotásai ekkor még kevésbé személyesek, egyedi vonások még nem jelennek meg. 1930-tól kezdődött a „kockák elleni lázadás”, Le Corbusier sokáig nem akarta ezt elfogadni.

Leghíresebb munkája a Besancon melletti Ronchamp-zarándoktemplom, melyet a II. Világháborúban elpusztult helyére építettek. Az irracionális leg többet vitatott épülete, a józanész elleni lázadás egyik példája. Kis létszámú gyülekezetnek készült. A dombtetőn áll. Fehér, minden nézőpontból másként tárul a szem elé. Olyan változást indított meg, mely még napjaink építészetében is érezhető.

Le Corbusier-t tartják a modern mozgalom atyjának. A mozgalom két, egymástól eltérő, de bizonyos átfedéseket is mutató csoportra válik. Egyik az angol-amerikai decentralista csoport, empirikusak, inkább társadalmi reformerek, mint építészek, tagjai között volt többek között Clarence Perry, Henry White. Másik csoport a kontinentális európai centralisták, akik racionálisak és tipikusan építészek, ehhez a körhöz tartozott Le Corbusier és Walter Gropius is.

Le Corbusier-nek urbanisztikai törekvései is voltak, foglalkozott várostervezéssel.

A városépítészetben két fő filozófiát szoktak elkülöníteni: a racionalista / neoracionalista, valamint az empirikus/neoempirikus irányzatot. A racionalisták jellemzője az egyszerűen tagolt társadalmi tér, a közösségi élet előtérbe helyezése, a formák letisztultsága, geometriai rend. Hittek abban, hogy a társadalmi viszonyokat befolyásolhatják az építészeti tér megváltoztatásával. Le Corbusier ehhez az irányzathoz tartozott. Az empirikus irányzat a

városi realitásokat tanulmányozta, az emberek igényeit és vágyait. Camillo Sitte, Charles Moore is képviselői közé tartozik.

Le Corbusier tervei sajátos értékekkel és szentimentalizmussal rendelkező dichotómikus tervek voltak. Több ellentéppárra épült, mint például a tradíció-utópia, vagy a mérnöki precizitás-művészi improvizáció; ezeket szerette volna egymással összhangba hozni, közelíteni őket egymáshoz. A problémák megoldásának azt az útját választotta, mely a részletek felől közelít, belülről halad kifelé.

A várostervezésben való közösségi részvétel története Patrick Geddes nevével kezdődik (biológus, ökológus és szociológus is egyben), aki fontosnak tartotta, hogy az adott település polgárait bevonják a tervezés és döntéshozatal folyamataiba, mivel mégiscsak ők élnek majd ott, az ő igényeiket próbálják kielégíteni. Nemcsak fogyasztóként tekintett rájuk, hanem a fejlesztés aktív résztvevőivé akarta tenni őket, akik ötleteikkel, elgondolásaikkal aktívan hozzájárulnak a tervezéshez. Ezt a kezdeményezést a háború után jelentkező új építészeti, urbanisztikai mozgalmak – modernizmus, funkcionalizmus- igyekeztek háttérbe szorítani. Többek közt Le Corbusier és a modernista mozgalom is erre törekedett.

„(...) a városok tervezése fontosabb annál, mint hogy azt a polgáraitra hagyjuk.” mondta Le Corbusier. Párizs példáján bemutatva ismertette elgondolását, miszerint szükség van egy vezető egyéniségre (amilyen például Napóleon is volt), aki megteremti és fenntartja a rendet. Politikai, etikai, filozófiai kérdéseket figyelmen kívül hagyva szerette volna elképzeléseit megvalósítani. Kudarcot vallott urbanisztikai karrierje hívja fel a figyelmet arra, hogy a társadalmi és a gazdasági közeg valamint a humán tudományok igenis fontos szerepet játszanak az urbanisztika problémák kezelésekor.

Le Corbusier a közösségi érzés megerősítését akarta munkájával elősegíteni. A közösségi terek minőségével akarta közelebb hozni egymáshoz az embereket. Kávéházakat, játszótereket, parkokat kell létesíteni, ahol az emberek találkozhatnak, interakcióba kerülhetnek egymással, ehhez azonban a minőségnek magas szinten kell állnia, hogy az embereknek legyen kedve eljárni ezekre a helyekre. Az építésznek tudniuk kell, hogy munkájukkal társadalmi hatásokat indítanak el. Alkalmi közösségeket idéznek elő, másodlagos csoportokat, melyek egy idő után átalakulhatnak elsődleges csoportokká.

Le Corbusier nevéhez fűződik a Unité d'habitation Marseilleben (1947 és 1952 között készült). A megnevezés lakóegységet jelent, melynek koncepciójával első olaszországi útja alkalmával ismerkedett meg, egy Firenze közelében épült karthauzi kolostor meglátogatása után. Az Unité d'habitation egy lehetséges megoldás a szomszédsági egység elképzelésére. Ez egy tizenhét emeletes épület, 337 lakással. Négy tagú családokra tervezte az alaptípust, amely, nappaliból, szülői hálóból, két hálófülkéből és a kiszolgáló helyiségekből áll. A lakássejtek kettésével összetartoznak, átnyúlnak az épület teljes szélességén. Egymás fölé rakódnak, nappalijuk az ellentétes hosszoldalra nyílik, az egyik légtér fölfelé, a másiké lefelé növekszik. A légtér növelő szakaszok közt az épület teljes hosszán végigfutó folyosók vannak. Kétszintenként középfolyosó van tehát. Hetedik emeletén saját bevásárló utca található, ahol van élelmiszerbolt, áruház, étterem, könyvesbolt, fodrászat, tehát a lakóknak el sem kell hagyniuk az épületet ahhoz hogy elintézzék feladataikat. Koncepciója utca-ellenes volt, az utcákat házon belülré rakta, később ez nem állta meg a helyét. Le Corbusier itt alkalmazta először a Modulor méretrendszerét. A testmagasságot a köldök az arany metszés arányában osztja, a felemelt karral álló ember magasságát pedig felezi. Az épületben minden rész nagyságát ennek az emberszabású méretnak valamelyik egysége adja meg.

Marseille mellett Nantes-Rezé-ben (1952-1957), Berlin-Charlottenburgban (1957) Meaux-ban (1955-57), legutoljára pedig Briey-ben épült hasonló lakóegység. Egyik sem kerülhette el a szlömösödést, egy idő után a lakók végleg kiköltöztek, a hatóságok befalazták a bejáratokat. Tervebe vették, hogy felrobbantják, ám Le Corbusier születésének centenáriumi rehabilitációs programot indítottak el, ápolónőképző iskolát nyitottak benne, a szabadon maradt lakásokat pedig felújították, ezeket különböző művészek vették meg avval a szándékkal, hogy megmentse az utókor számára.

Sokak számára az Unité d'habitation elképzelése embertelennek tűnt, hiába volt célja, hogy az embereket közelebb hozza egymáshoz azáltal, hogy el sem kell hagyniuk az épületet, ahhoz, hogy tennivalóikat elintézzék, vagy hogy eljussanak egymáshoz, mégis a körülmények ridegek, utópisztikusak voltak.

Egy idő után az ott élők sem bírták a „bezártságot”, folyamatosan elhagyták a lakásokat. Az elképzelés jóval túlmutatott a saját korán.

Le Corbusier lakóegység-felújítása révén itthon is többekben felmerült annak a lehetősége, hogy lakótelepeinket nem kell szükségképpen lerombolni, a legélhetőbb módon kellene őket rehabilitálni, ám ehhez párbeszédnek kell megindulnia az építészek, szociológusok, urbanisztikai szakemberek között.

Felhasznált irodalom:

Lukovich Tamás: A posztmodern kor városépítészetének kihívásai

Nikolaus Peusner: Az európai építészet története

Az emberiség krónikája

www.epiteszforum.hu

www.epitesz.lap.hu